

ks. mjr dr Zbigniew J. Kępa

CS SG w Kętrzynie

DUSZPASTERSTWO W STRAŻY GRANICZNEJ NA TLE DUSZPASTERSTWA W BUNDESGRENZSCHUTZU

Ostatnie lata obfitowały w kontakty służbowe pomiędzy funkcjonariuszami polskiej Straży Granicznej i funkcjonariuszami niemieckiej Federalnej Straży Granicznej (BGS). „Twinningi”, spotkania robocze, udział w konferencjach organizowanych przez dwie strony oraz osobiste kontakty funkcjonariuszy zaowocowały lepszym poznaniem struktur, zadań oraz specyfiki służby w obu formacjach.

Z dobrodziejstwa dwustronnych spotkań skorzystało także duszpasterstwo katolickie w Straży Granicznej. Dwóch kapelanów Straży Granicznej (ks. kpt. R. Rozdeba i ks. mjr Z. Kępa) uczestniczyło wraz z kilkoma funkcjonariuszami Straży Granicznej w konferencji dotyczącej zagadnień etycznych w służbie granicznej, która odbyła się w Sankt Augustin koło Bonn w dniach 18-22 czerwca 2001. Uczestnicy tej konferencji otrzymali w darze publikacje niemieckojęzyczne, które umożliwiły zapoznanie się z duszpasterstwem w Federalnej Straży Granicznej, zwłaszcza duszpasterstwem prowadzonym przez Kościół ewangelicko-augsburski. Najważniejsze publikacje zostały omówione w dwóch recenzjach zamieszczonych na łamach „Probleatów ochrony granic”¹.

W obecnym roku (2002 r.) dzięki uprzejmości ks. prałata Patryka Boland, katolickiego dziekana Federalnej Straży Granicznej w Lubece (Lübeck) duszpasterstwo katolickie w Straży Granicznej otrzymało kopię „Porozumienia w sprawie katolickiego duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej”, które określa podstawy prawne funkcjonowania posługi duszpasterskiej w niemieckiej formacji granicznej oraz artykuł autorstwa Rudolfa Seiler pt. „Die Seelsorge im Bundesgrenzschutz”

¹ Z. Kępa, *Berufsethik heute. Leitlinien für den Bundesgrenzschutz (BGS)*... (recenzja), „Probleaty ochrony granic“, Biuletyn CS SG nr 18, Kętrzyn 2001, s. 189-204; tenże, *Berufsethik-Glaube-Seelsorge. Evangelische Seelsorge im Bundesgrenzschutz Polizei des Bundes...* (recenzja), ibidem, 19 (2002), s. 187-202.

zamieszczony w „Handbuch des Staatskirchenrechts der Bundesrepublik Deutschland”².

Powyższe publikacje pozwalają na porównanie podstaw prawnych, struktur duszpasterskich, zadań i sposobów ich realizacji przez duszpasterstwa w obu formacjach granicznych.

Ścisła współpraca polskiej Straży Granicznej z niemiecką Federalną Strażą Graniczną umożliwi w przyszłości wspólne przedsięwzięcia duszpasterskie. Stanie się to możliwe tylko wtedy, gdy lepiej poznamy specyfikę działania duszpasterstwa w obu krajach.

Podstawy prawne działalności duszpasterskiej w Niemczech i w Polsce

Duszpasterstwa w Straży Granicznej i w Federalnej Straży Granicznej pod wieloma względami są do siebie podobne, ale też znacznie różnią się od siebie. Podobieństwa wynikają przede wszystkim z tego, iż w obu formacjach mamy do czynienia z działalnością Kościoła katolickiego³. Różnice związane są z różnymi zewnętrznymi uwarunkowaniami działalności duszpasterskiej, z różną mentalnością, nieco odmienną kulturą i doświadczeniami historycznymi.

Federalna Straż Graniczna (Bundesgrenzschutz), formacja zajmująca się ochroną granic, powstała w Niemieckiej Republice Federalnej (NRF) 28 maja 1951 r.⁴ Pod koniec 1952 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

² *Handbuch des Staatskirchenrechts der Bundesrepublik Deutschland*, Zweite Auflage, Duncker & Humblot/Berlin (b.r.w.).

³ Podstawowymi dokumentami regulującymi działalność prawną, nauczycielską i liturgiczną Kościoła katolickiego są: Kodeks prawa kanonicznego (*Codex iuris canonici auctoritate Joannie Pauli PP. II promulgatus – Kodeks prawa kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Poznań 1984, Pallotinum) oraz Katechizm Kościoła katolickiego (*Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 1994, Pallotinum; *Katechismus der katholischen Kirche*, München 1993, Oldenbourg – Benno – Paulusverlag Veritas).

⁴ O działalności i zadaniach Federalnej Straży Granicznej informuje film: *Bundesgrenzschutz: dziś i jutro – gwarantem bezpieczeństwa*, Lubeka 2001 (28, 30 minut). O strukturach i zadaniach te same formacji pisał: J. Bogdan, *Federalna Straż Graniczna Niemiec*, „Biuletyn Centralnego Ośrodka Szkolenia Straży Granicznej”, Koszalin, nr 2 (2001), s. 24-38. Podstawowe wiadomości na temat Federalnej Straży Granicznej można znaleźć na stronie www.bundesgrenzschutz.de.

RFN wystosowało prośbę do zwierzchników dwóch chrześcijańskich wyznań: Kościoła katolickiego i Kościoła ewangelicko-augsburskiego o objęcie troską duszpasterską funkcjonariuszy tej formacji i prowadzenie zajęć z etyki zawodowej w tej formacji⁵. Dwaj duchowni, po jednym z każdego wyznania, zamieszkali w Hanowerze i byli do dyspozycji dowództwa Federalnej Straży Granicznej.

Regulacji prawnych dokonano w 1965 r. Duszpasterstwo w Federalnej Straży Granicznej opiera się na dwóch porozumieniach, które kościoły zawarły z kierownictwem tej formacji. 12 sierpnia 1965 r. zostało podpisane „Porozumienie w sprawie ewangelickiego duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej”⁶ oraz „Porozumienie w sprawie katolickiego duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej”⁷.

W przypadku porozumienia dotyczącego duszpasterstwa katolickiego układającymi się stronami były: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Niemiec reprezentowane przez ministra spraw wewnętrznych Niemiec Hermanna Höcherl oraz Episkopat niemiecki reprezentowany przez kardynała Josepha Fringsa.

Porozumienie zostało podpisane po zaaprobowaniu treści porozumienia przez Nuncjaturę Apostolską w Niemczech, reprezentującą Stolicę Apostolską.

Federalna Straż Graniczna dzieli się na pięć regionalnych Prezydiów, jedną Dyrekcję w Koblencji i jedną Szkołę Straży Granicznej w Lubece. Każde Prezydium obejmuje trzy inspekcje, którym podlega 98 inspekcji terytorialnych.

⁵ Federalna Straż Graniczna będąca formacją policyjną mogła nawiązać do tradycji duszpasterstwa policjantów, które powstało na początku lat dwudziestych XX wieku, po powstaniu tzw. Republiki Weimarskiej. Na temat tradycji duszpasterstwa policji w Niemczech patrz: ks. E. Wiszowaty, *Duszpasterstwo policji*, [w:] *Leksykon policyjny*, pod W. Pływaczewski i G. Kędzierska, Szcztyno 2001, s. 70-71.

⁶ *Porozumienie w sprawie ewangelickiego duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej z dn. 12.08.1965 r. (Vereinbarung über die evangelische Seelsorge im Bundesgrenzschutz vom 12.08.1965).*

⁷ *Porozumienie w sprawie katolickiego duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej z dn. 12.08.1965 r. (Vereinbarung über die katholische Seelsorge im Bundesgrenzschutz vom 12.08.1965).*

Powyższe „Porozumienie” (w dalszej części artykułu będziemy je określać w skrócie jako *Vereinbarung BGS* zawiera dwadzieścia paragrafów podzielonych na punkty oraz na podpunkty⁸.

Straż Graniczna została powołana do życia 16 maja 2001 r.⁹ W latach 1991-1993 posługę duszpasterską w tej formacji spełniali miejscowi duszpasterze lub kapelani MON (Kętrzyn, Lubań, Nowy Sącz)¹⁰. Posługa ta odbywała się za zgodą komendantów poszczególnych oddziałów Straży Granicznej. Posługa ta była zazwyczaj okazjonalna.

Za oficjalną datę powstania duszpasterstwa w Straży Granicznej należy uznać dzień 30 czerwca 1993 r., kiedy to Biskup Polowy Sławoj L. Głódź wydał dekret powierzający opiekę duszpasterską nad słuchaczami, pracownikami i ich rodzinami Centrum Szkolenia Straży Granicz-

⁸ W *Porozumieniu w sprawie katolickiego duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej* znalazły się regulacje w sprawach wyszczególnionych w tytułach poszczególnych paragrafów: § 1 *Zagwarantowanie działalności katolickiego duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej*; § 2 *Odpowiedzialność i nadzór Kościoła*; § 3 *„Pełnomocnik dla duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej*”; § 4 *Duszpasterze w Federalnej Straży Granicznej*”; § 5 *„Dziekan Federalnej Straży Granicznej*”; § 6 *Proboszcz okręgowy Straży Granicznej i proboszcz Straży Granicznej*; § 7 *Współdziałanie przy etyczno-zawodowym wychowaniu*; § 8 *Omawianie religijnych zagadnień życia i udział w nabożeństwach*; § 9 *Służbowe wspieranie duszpasterstw Straży Granicznej*; § 10 *Umowa dotycząca służby*; § 11 *Zastosowanie porozumienia dotyczącego taryfy urzędników Federalnej Straży Granicznej*; § 12 *Wymagania związane z przyjęciem do służby*; § 13 *Przyjęcie do służby, przeniesienie, wypowiedzenie*; § 14 *Wynagrodzenie*; § 15 *Wypowiedzenie w szczególnych przypadkach*; § 16 *Zaopatrzenie*; § 17 *Siły wsparcia*; § 18 *Koszta i środki pomocy*; § 19 *Wzajemne zrozumienie*; § 20 *Wprowadzenie w życie porozumienia*.

⁹ Podstawowe wiadomości o Straży Granicznej można znaleźć w oprac. J. Sakowskiej-Bogusz i M. Szaciłło, *Straż Graniczna II RP*, b.m.w., b.r.w. oraz na stronie internetowej Komendy Głównej Straży Granicznej www.sg.gov.pl.

¹⁰ Duszpasterstwo Straży Granicznej kontynuuje tradycje opieki duszpasterskiej formacji granicznych II Rzeczypospolitej. Na temat duszpasterstwa formacji granicznych II RP patrz: Z. Kępa, *Kapelani formacji granicznych II Rzeczypospolitej Polskiej*, „Problemy ochrony granic”, Biuletyn CS SG nr 7, Kętrzyn 1998, s. 127-134; tenże, *Duszpasterstwo batalionu szkolnego Korpusu Ochrony Pogranicza w Osowcu*, „Problemy ochrony granic”, Biuletyn CS SG nr 9, Kętrzyn 1999, s. 149-156; tenże, *Dziekan katolicki Korpusu Ochrony Pogranicza*, „Problemy ochrony granic”, Biuletyn CS SG nr 10, Kętrzyn 1999, s. 143-152.

nej w Kętrzynie ks. kpt. Kazimierzowi Tuszyńskiemu¹¹. Komendant główny Straży Granicznej wydał stosowne dokumenty mianujące pierwszego kapelana Straży Granicznej funkcjonariuszem służby stałej¹².

Podobnie jak w przypadku Federalnej Straży Granicznej pomiędzy ustanowieniem kapelanów a powstaniem regulacji prawnych w sprawach duszpasterstwa w postaci porozumienia upłynęło nieco czasu. „Porozumienie Komendanta Głównego Straży Granicznej i Biskupa Polowego Wojska Polskiego w sprawie organizacji katolickiego duszpasterstwa w Straży Granicznej” zostało podpisane i weszło w życie w dniu 10 marca 1995 r.

Porozumienie to (w dalszej części artykułu będziemy je oznaczać skrótem *Poroz. SG*) obejmuje osiem paragrafów. W dwóch paragrafach (§ 3 i § 4) wyszczególniono punkty.

Porównując dwa porozumienia (*Verein. BGS* i *Poroz. SG*) zauważamy:

- 1) podobieństwo wyrażające się:
 - a) w istnieniu pewnego okresu czasu działania duszpasterstw bez szczegółowych regulacji;
 - b) w pragnieniu uporządkowania spraw dotyczących duszpasterstwa katolickiego dwóch zainteresowanych stron: Kościoła katolickiego i państwa;
- 2) różnice wyrażające się:
 - a) w pozycji i randze osób reprezentujących Państwo i Kościół (*Verein. BGS* – przewodniczący Katolickiego Episkopatu Niemiec – minister spraw wewnętrznych Niemiec; *Poroz. SG* – Biskup Polowy – komendant główny Straży Granicznej);
 - b) w charakterze zapisów porozumienia (*Verein. BGS* – określenie szczegółów związanych z funkcjonowaniem duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej; *Poroz. SG* – ogólne postanowienia bez określenia szczegółów funkcjonowania duszpasterstwa w Straży Granicznej).

¹¹ Dekret Kurii Polowej, l.dz. 612/285-CP/93 z dn. 30.06.1993.

¹² Patrz: Z. Kępa, *Duszpasterstwo funkcjonariuszy Straży Granicznej w Kętrzynie*, „Problemy ochrony granic”, Biuletyn CS SG nr 16, Kętrzyn 2001, 88-94.

Struktury duszpasterskie w Bundesgrenzschutz i w Straży Granicznej

Każda instytucja, aby mogła realizować swój cel, potrzebuje struktur organizacyjnych. Struktury te nie są ustalone raz na zawsze, lecz podlegają ciągłej ewolucji¹³. Konieczność zmian w Federalnej Straży Granicznej nastąpiła po zjednoczeniu RFN i NRD, ostatnie zaś zmiany spowodował układ z Schengen (1995 r.). W 1966 r. powstały tzw. inspekcje, które stały się podstawowym miejscem pełnienia służby dla funkcjonariuszy tejsze formacji.

Proces ciągłych przemian przeżywa Straż Graniczna. W 2002 r. dokonuje się gruntowna zmiana struktur, od Komendy Głównej Straży Granicznej po placówki graniczne.

Duszpasterstwo w formacjach granicznych by mogło realizować zakładane cele potrzebuje także struktur organizacyjnych. Działalność kościelna nie może być prowadzona chaotycznie, lecz musi się odbywać w sposób uporządkowany zachowując elastyczność na zaistniałe wydarzenia¹⁴.

Struktury duszpasterskie w Federalnej Straży Granicznej zostały narysowane w *Porozumieniu w sprawie katolickiego duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej*¹⁵.

Z ramienia Kościoła duszpasterstwem w niemieckiej formacji granicznej kieruje tzw. pełnomocnik dla duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej (Be-auftragter für die Seelsorge im Bundesgrenzschutz). Pełnomocnik jest kompetentny we wszystkich sprawach mających związek z duszpasterstwem w Federalnej Straży Granicznej [*Verein. BGS* § 3 (1)]. Jest on niezależny od władzy państwowej i ma pozycję porównywalną do biskupa polowego¹⁵. Pełnomocnika mianuje episkopat niemiecki w porozumieniu z ministrem spraw wewnętrznych [*Verein. BGS* § 3 (3)].

¹³ Na temat zmian strukturalnych w Federalnej Straży Granicznej patrz: Z. Kępa, *Berufsethik – Glaube-Seelsorge...*, op. cit., s. 190-195.

¹⁴ Struktury organizacyjne Kościoła katolickiego zostały określone w *Kodeksie prawa kanonicznego* w kanonach 330-572.

¹⁵ Patrz: R. Seiler, *Die Seelsorge im Bundesgrenzschutz...*, op. cit., s. 982.

Tekst porozumienia wymienia sześć zagadnień leżących w kompetencji pełnomocnika (*Verein. BGS* § 3 (1) 1-6)¹⁶. Są nimi:

1. Kierowanie duszpasterzami Federalnej Straży Granicznej w spełnianiu misji duszpasterskiej.
2. Wydawanie wytycznych, w porozumieniu z ministrem spraw wewnętrznych, odnośnie działalności duszpasterzy Federalnej Straży Granicznej; koordynowanie działalności duszpasterskiej kapelanów z duszpasterstwem ogólnym oraz kontrola realizacji tych wytycznych.
3. Współdziałanie z ministrem spraw wewnętrznych w zakresie konstruowania planów całorocznego szkolenia w zakresie etyczno-zawodowych.
4. Wysuwanie propozycji tematów i sposobu ich realizacji dla duszpasterzy Federalnej Straży Granicznej w obszarze etyczno-zawodowego wychowania.
5. Przeprowadzanie kościelno-służbowych odpraw dla duszpasterzy Federalnej Straży Granicznej.
6. Religijne pisma dla duszpasterstwa granicznego.

Porozumienie w sprawie duszpasterstwa katolickiego w Federalnej Straży Granicznej wymienia trzy kategorie duszpasterzy różniących się posiadanymi kompetencjami. Są nimi: dziekan Straży Granicznej, tzw. pro-boszczowie okręgowi (*Grenzschutzoberfarrer*) oraz proboszczowie Straży Granicznej [*Verein. BGS* § 4 (1) 1-3]. Przyjęto, że duszpasterzy

¹⁶ „Der Beauftragte für die Seelsorge im Bundesgrenzschutz ist zuständig für alle kirchlichen Angelegenheiten im Zusammenhang mit der Seelsorge im Bundesgrenzschutz. Hierzu gehören insbesondere: 1. Einführung der Grenzschutzseelsorger in ihr kirchliches Amt; 2. Erlass von Richtlinien im Benehmen mit dem Bundesminister des Innern über die Ausübung der Grenzschutzseelsorge und über ihre Koordinierung mit der allgemeinen Seelsorge durch die Grenzschutzseelsorger; Überwachung der Durchführung dieser Richtlinien; 3. Mitwirkung bei der Aufstellung von Gesamt-jahresausbildungs- und Lehrgangsplänen durch das Bundesministerium des Innern, soweit Fragen der berufsethischen Erziehung berührt werden, sowie bei den Plänen für die Gestaltung der berufsethischen Lehrgänge für katholische Polizeivollzugsbeamten durch das Bundesministerium des Innern; 4. Anregungen für die Auswahl und Gestaltung von Themen für Vorträge der Grenzschutzseelsorger auf dem Gebiet der berufsethischen Erziehung; 5. Abhaltung von kirchlichen Dienstbesprechungen der Grenzschutzseelsorger; 6. das religiöse Schrifttum für die Grenzschutzseelsorge” [*Vereinbarung über die katholische Seelsorge im Bundesgrenzschutz*, § 3 (1) 1-6].

katolickich będących na pełnym etacie będzie dziewięciu [*Verein. BGS § 4 (2)*].

Dziekani Federalnej Straży Granicznej jest mianowany przez ministra spraw wewnętrznych na wniosek pełnomocnika dla duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej. Sprawuje on nadzór służbowy nad duszpasterzami granicznymi, ale równocześnie pełni obowiązki tzw. proboszcza okręgowego oddziału Straży Granicznej (*Grenzschutzkommando*) [*Verein. BGS § 5 (1)*]. Porozumienie daje mu prawo bezpośredniego kontaktu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych w sprawach służbowych [*Verein. BGS § 5 (2)*].

Porozumienie wymienia sześć specyficznych zadań dziekana Federalnej Straży Granicznej [*Verein. BGS § 5 (4) 1-6*]¹⁷, którymi są:

1. Koordynacja działalności duszpasterskiej w Federalnej Straży Granicznej.
2. Doradzanie urzędowi Federalnej Straży Granicznej w sprawach związanych z duszpasterstwem i z wychowaniem etyczno-zawodowym.
3. Nadzór służbowy nad duszpasterstwem w Federalnej Straży Granicznej i kontrola nad realizacją wytycznych pełnomocnika dla duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej.
4. Doradzanie duszpasterzom Federalnej Straży Granicznej w sprawach związanych z ich działalnością, przekazywanie potrzebnych im dokumentów oraz odpowiednie ich instruowanie.

¹⁷ „Der Grenzschutzdekan hat die Aufgabe: 1. auf Einheitlichkeit in der Tätigkeit der Grenzschutzseelsorger hinzuwirken; 2. die Dienststellen des Bundesgrenzschutzes in grundsätzlichen Fragen der Unterstützung der Seelsorge im Bundesgrenzschutz und der berufsethischen Erziehung zu beraten; 3. die Dienstaufsicht in kirchlichen Angelegenheiten über die Grenzschutzseelsorger auszuüben und die Einhaltung der vom Beauftragten für die Seelsorge im Bundesgrenzschutz aufgestellten Richtlinien zu überwachen; 4. die Grenzschutzseelsorger in der Ausübung ihres Dienstes zu beraten, ihnen die hierfür nötigen Unterlagen an die Hand zu geben und sie entsprechend zu unterweisen. 5. den Beauftragten für Seelsorge im Bundesgrenzschutz zu beraten, in welchen besonderen Fällen in den einzelnen Grenzschutzstandorten zusätzlich Seelsorger mit Seelsorge im Bundesgrenzschutz nebenamtlich zu betrauen sind (§ 4 Abs. 3), 6. die Seelsorge im Bundesgrenzschutz bei Grenzschutzdienststellen zu regeln, die außerhalb von Grenzschutzgruppenbereich liegen” – *ibidem*, § 5 (4) 1-6.

5. Doradzanie pełnomocnikowi do spraw duszpasterskich w Federalnej Straży Granicznej w sprawach dotyczących powołania pomocniczych duszpasterzy w szczególnych przypadkach i w pojedynczych miejscach stacjonowania Straży Granicznej.
6. Objęcie duszpasterską troską osób zajmujących samodzielne stanowiska służbowe nie przyporządkowanych do konkretnych jednostek organizacyjnych Federalnej Straży Granicznej¹⁸.

Proboszczowie okręgów Straży Granicznej stanowią kolejne ogniwo w strukturze duszpasterskiej niemieckiej formacji granicznej. Ich zadaniem jest pełnienie nadzoru służbowego nad podporządkowanymi im proboszczami Straży Granicznej oraz duszpasterzami pomocniczymi w sprawach powierzonych im przez dziekana Federalnej Straży Granicznej.

Ostatnią wymienioną przez porozumienie kategorią duszpasterzy Federalnej Straży Granicznej są **proboszczowie**. Zostali oni usytuowani przy dowództwie jednostek oraz przy dowództwie szkół.

Duszpasterstwo w Federalnej Straży Granicznej pod względem kościelno-prawnym jest tzw. duszpasterstwem grupowym. Obejmuje ono funkcjonariuszy tejże formacji. Członkowie rodzin nie przynależą do tego kręgu, którymi z tytułu niemieckiego kościelnego prawa mają się troszczyć duszpasterze Straży Granicznej. Poszczególni wierni objęci duszpasterstwem w Federalnej Straży Granicznej przynależą w dalszym ciągu wyłącznie do ich parafii miejsca. Ten fakt decyduje o najważniejszej różnicy, jaka zachodzi w Niemczech pomiędzy duszpasterstwem w Federalnej Straży Granicznej a duszpasterstwem w wojsku niemieckim¹⁹.

¹⁸ *Verein. BGS § 5 (4) 6* ma zapis: „[Der Grenzschutzdekan hat die Aufgabe] ...die Seelsorge im Bundesgrenzschutz bei Grenzschutzdienststellen zu regeln, die außerhalb von Grenzschutzgruppenbereich liegen”.

¹⁹ „Die Grenzschutzseelsorge wendet sich an die Polizeivollzugsbeamten im Bundesgrenzschutz. Dazu wird man dem Sinn der Vereinbarung entsprechend auch die Dienstleistenden rechnen müssen, die keinen Beamtenstatus haben. Familien-angehörige gehören – anders als bei der Militärseelsorge – nicht zu dem betreuenden Kreis. Überhaupt fehlt es hier an besonderen Gemeinden oder Seelsorgebereichen. Grenzschutzseelsorge ist Gruppenseelsorge, wobei die einzelnen Betreuten weiterhin ausschließlich ihrer Ortskirchengemeinde angehören. Darin liegt einer der wichtigsten Unterschiede zur Militärseelsorge” – R. Seiler, *Die Seelsorge im Bundesgrenzschutz...*, op. cit., s. 983.

„Porozumienie pomiędzy Komendantem Głównym Straży Granicznej a Biskupem Polowym” sankcjonuje istnienie w Straży Granicznej duszpasterstwa katolickiego zorganizowanego w formie odrębnego dekanatu w strukturach Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego (*Porozum. SG* § 1). W tekście porozumienia wspomniane zostały dwie kategorie duszpasterzy w Straży Granicznej, a mianowicie Dziekan Straży Granicznej oraz kapelani Straży Granicznej. Do kapelanów Straży Granicznej stosują się takie same przepisy kościelno-prawne jak w stosunku do kapelanów wojskowych.

Dziekan Straży Granicznej

Instytucje Dziekana Straży Granicznej jak też kapelanów Straży Granicznej zostały określone w aspekcie cywilno-prawnym i kościelno-prawnym (*Porozum. SG* § 3 p.1-2). Komendant główny Straży Granicznej miał określić zasady funkcjonowania Dekanatu Straży Granicznej, nazwanego w dokumencie „Dekanatem Ordynariatu Polowego Straży Granicznej” oraz zakres obowiązków służbowych Dziekana i kapelanów Straży Granicznej. W praktyce ustalono, że zakres obowiązków kapelana określa komendant tego oddziału Straży Granicznej, do którego kapelan został przyporządkowany.

Wspomniane wyżej porozumienie odnośnie obowiązków duszpasterskich Dziekana i kapelanów Straży Granicznej odwołuje się do przepisów prawa kanonicznego (*Porozum. SG* § 3 p. 2).

Uprawnienia i obowiązki dziekana zostały określone w kanonach 553-555 Kodeksu prawa kanonicznego. Dla naszych rozważań istotny jest kanon 555 tegoż kodeksu, który zawiera następujące postanowienia:

„§ 1. Oprócz uprawnień prawomocnie mu [tzn. dziekanowi – Z.K.] udzielonych przez prawo partykularne, dziekan ma obowiązek i prawo:

1⁰ popierać i koordynować w ramach dekanatu wspólną działalność duszpasterską;

2⁰ czuwać nad tym, by duchowni jego okręgu prowadzili życie odpowiadające ich stanowi i troskliwie wypełniali swoje obowiązki;

3⁰ czuwać nad tym, by święte czynności były sprawowane zgodnie z przepisami liturgicznymi, by czystość i piękno kościoła i sprzętu liturgicznego, zwłaszcza w sprawowaniu i przechowywaniu Najświętszego

Sakramentu, były starannie utrzymywane; żeby księgi parafialne były starannie spisywane i należycie przechowywane, dobra kościelne prawidłowo administrowane, a budynek parafialny otoczony właściwą troską.

§ 2. Dziekan w powierzonym sobie dekanacie:

1° zabiega o to, żeby duchowni zgodnie z postanowieniami prawa partykularnego, uczestniczyli w określonym czasie w prelekcjach, spotkaniach teologicznych lub konferencjach, według postanowienia kan. 279, § 2;

2° troszczy się o dostarczenie pomocy duchowej prezbiterom swego okręgu; najbardziej zaś troszczy się o tych kapłanów, którzy znajdują się w trudniejszych okolicznościach lub przeżywają jakieś problemy.

§ 3. Dowiedziawszy się o poważnej chorobie proboszcza w swoim rejonie, dziekan winien zatroszczyć się o to, ażeby nie był on pozbawiony pomocy duchowej i materialnej, a w przypadku śmierci odprawiony był godny pogrzeb. Ma zatroszczyć się również o to, aby podczas choroby lub śmierci nie zostały zabrane lub nie zaginęły księgi, dokumenty, sprzęt liturgiczny oraz inne przedmioty należące do kościoła.

§ 4. Dziekan ma obowiązek wizytować parafie swojego rejonu w sposób określony przez biskupa diecezjalnego”.

Kodeks prawa kanonicznego w kan. 555 wspomina o rozporządzeniach partykularnych dotyczących dziekana. W przypadku Ordynariatu Polowego takim aktem kościelno-prawnym jest *Instrukcja Biskupa Polowego o strukturze duszpasterskiej Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego* (w dalszej części artykułu będzie cytowana jako *Instrukcja*)²⁰.

W świetle tej instrukcji dziekana i w razie potrzeby wicedziekana mianuje Biskup Polowy na okres pięciu lat spośród kapelanów wojskowych (*Instrukcja*, art. 28). Biskup też może wcześniej usunąć z urzędu dziekana i wicedziekana na skutek słusznej przyczyny, według swojej oceny i decyzji (*Instrukcja*, art. 29).

Artykuł 30 tejże *Instrukcji* określa dodatkowe obowiązki dziekana, w stosunku do tych, które zostały wymienione w Kodeksie prawa kanonicznego. Dziekan jest zobowiązany:

²⁰ *Instrukcja Biskupa Polowego o strukturze duszpasterskiej Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego*, z dn. 7.12.1992.

- a) troszczyć się o to, by proboszczowie wojskowi otaczali systematyczną troską duszpasterską wszystkie jednostki i bazy Wojska Polskiego na terenie dekanatu²¹;
- b) organizować raz na kwartał kongregacje dekanalne i im przewodniczyć; protokoły kongregacji dziekan przysyła do Kurii Biskupiej Ordynariatu Polowego;
- c) przynajmniej raz w miesiącu kontaktować się z Biskupem Polowym lub Kurią Biskupią;
- d) przysyłać dokładne sprawozdania z każdej przeprowadzonej wizytacji dziekańskiej; program wizytacji winien być ustalony z Biskupem Polowym lub Wikariuszem Generalnym oraz złożony w Kurii Biskupiej;
- e) utrzymywać ścisły kontakt z dowództwem wojskowym w sprawach duszpasterstwa wojskowego;
- f) informować Kurię Biskupią o przygotowaniach ważniejszych uroczystości patriotyczno-religijnych w dekanacie;
- g) informować Kurię Biskupią o każdej swojej nieobecności trwającej ponad dwa dni.

Artykuł 31 *Instrukcji Biskupa Polowego* określa wyraźnie sprawy będące poza zasięgiem kompetencji dziekana. Otóż dziekani bez wyrażonej zgody Biskupa Polowego lub Wikariusza Generalnego nie mogą:

- a) dokonywać poświęceń kościołów, kaplic, izb modlitwy oraz cmentarzy;
- b) załatwiać jakichkolwiek spraw dotyczących Ordynariatu Polowego z przedstawicielami innych Ordynariatów Polowych;
- c) podejmować decyzji związanych z inwestycjami ze strony Wojska Polskiego w sprawach remontowych i budowlanych;
- d) organizować grupowych wyjazdów zagranicznych;
- e) zawierać umów w sprawie użytkowania kościołów diecezjalnych i zakonnych.

²¹ W stosunku do Straży Granicznej w zapisie wspomnianego wyżej art. 30 należy widzieć jednostki organizacyjne Straży Granicznej.

Kapelani Straży Granicznej

Porozumienie zawarte pomiędzy komendantem głównym Straży Granicznej i Biskupem Polowym ustala, że obowiązki kapelanów Straży Granicznej określają przepisy prawa kanonicznego (*Porozum. SG*, § 3, 2). Kanon 569 Kodeksu prawa kanonicznego wspomina, że „pozycja kapelanów wojskowych jest regulowana specjalnymi ustawami”. Tymi odrębnymi ustawami są *Konstytucja Apostolska na temat ordynariatów wojskowych Spirituali Militum Curae* Jana Pawła II z dnia 21 kwietnia 1986 r.²² oraz wspomniana już wcześniej *Instrukcja Biskupa Polowego*. Dokumenty kościelno-prawne pod pojęciem kapelana rozumieją zarówno dziekana jak też proboszczów parafii wojskowych, wikariuszy parafialnych oraz kapelanów, nie będących proboszczami, kierujących tzw. ośrodkami duszpasterstwa nieparafialnego (*Instrukcja*, VI-VII).

W Straży Granicznej występują zarówno kapelani – proboszczowie jak też kapelani nie będący proboszczami, kierujący tzw. ośrodkami duszpasterstwa nieparafialnego²³.

Obowiązki proboszczów określa szczegółowo Kodeks prawa kanonicznego w kanonach 515-544. Do kapelanów – proboszczów Straży Granicznej oprócz powyższych postanowień prawa kanonicznego odnoszą się zapisy *Instrukcji Biskupa Polowego*. Według artykułu 36 teje

²² Tekst *Konstytucji Apostolskiej na temat ordynariatów wojskowych Spirituali Militum Curae* zamieszczono w *Schematyzmie Ordynariatu Polowego 2000*, Warszawa 2000, s. 535-540.

²³ W 2002 r. w Straży Granicznej istniały następujące parafie: Parafia Straży Granicznej p.w. św. Mateusza Ewangelisty w Kętrzynie; Parafia Straży Granicznej p.w. Błg. ks. kmdr. Władysława Miegonia w Chełmie, Parafia Straży Granicznej p.w. Św. Siostry Faustyny Kowalskiej w Koszalinie oraz Parafia Straży Granicznej p.w. Wszystkich Świętych w Nowym Sączu. Ośrodki duszpasterskie istnieją w Podlaskim Oddziale Straży Granicznej w Białymstoku, w Morskim Oddziale Straży Granicznej w Gdańsku-Nowym Porcie; w Łużyckim Oddziale Straży Granicznej w Lubaniu Śląskim; w Bieszczadzkiem Oddziale Straży Granicznej w Przemyślu i w Śląskim Oddziale Straży Granicznej w Raciborzu. Troska duszpasterska o dwa oddziały: Sudecki Oddział Straży Granicznej w Kłodzku i Lubuski Oddział Straży Granicznej w Krośnie Odrzańskim została powierzona przez Biskupa Polowego dwóm kapelanom MON-u. W *Schematyzmie Ordynariatu Polowego 2000*, Warszawa 2000, s. 363-364 znajdujemy informację, że duszpasterstwa w tych oddziałach mają status ośrodka duszpasterskiego SG.

Instrukcji proboszcz wojskowy (a więc także proboszcz Straży Granicznej w stosunku do powierzonych sobie funkcjonariuszy) powinien:

- a) troszczyć się o to, by żołnierze w jednostkach wojskowych na terenie powierzonej mu parafii mieli zapewnioną opiekę duszpasterską, a szczególnie uczestnictwo we Mszy św. w niedziele i święta, udział w regularnej katechezie oraz możliwość indywidualnego spotkania z kapłanem wojskowym;
- b) współpracować z dowództwem wojskowym dla skoordynowania prac duszpasterskich z planami zajęć żołnierzy;
- c) szczególną troską duszpasterską otoczyć kadre oficerską, rodziny wojskowych oraz emerytowanych oficerów Wojska Polskiego i ich rodziny;
- d) organizować i odpowiednią troską otoczyć kościoł i kaplice wojskowe oraz Izby Modlitwy;
- e) składać wizytę duszpasterską w rodzinach wojskowych zamieszkałych na terenie jednostek wojskowych oraz także poza terenem wojskowym, jeżeli rodzina o to prosi;
- f) składać regularnie meldunki do Kurii Polowej na temat przeprowadzonych oraz przygotowywanych zadań duszpasterskich;
- g) w sprawach duszpasterskich stosować się do ustaleń podejmowanych podczas kongregacji dekanalnych.

W strukturach duszpasterskich Straży Granicznej znajdują się także ośrodki duszpasterstwa parafialnego. Artykuł 46 *Instrukcji Biskupa Polowego* określa, że przez ośrodki duszpasterstwa nieparafialnego rozumie się określone obszary na terenie parafii wojskowej, które ze względu na specyficzne okoliczności powierzone zostają pieczy duszpasterskiej własnego kapłana, nie będącego jednak proboszczem wojskowym i nie prowadzącego ksiąg parafialnych. Obowiązki takich kapłanów oraz ich podległość wobec kapłanów – proboszczów danego terenu i zasady współpracy z nimi określa Biskup Polowy (*Instrukcja*, art. 48).

Kto przynależy do duszpasterstwa Straży Granicznej? W związku z tym, że duszpasterstwo to zostało umiejscowione w strukturach Ordy-

nariatu Polowego Wojska Polskiego ma zastosowanie następujące rozporządzenie Statutu Ordynariatu Wojskowego czyli Polowego²⁴:

„Do Ordynariatu Polowego należą katolicy:

- a) żołnierze zawodowi, ich współmałżonkowie, dzieci, także pełnoletnie, o ile mieszkają w domu rodziców oraz dzieci i krewni zamieszkujący razem z nimi;
- b) żołnierze w czynnej służbie wojskowej (niezawodowi), w czasie pełnienia tej służby;
- c) pracownicy cywilni, zatrudnieni na stałe w jednostkach (instytucjach) wojskowych oraz w domach prywatnych osób pełniących zawodową służbę wojskową;
- d) uczniowie szkół wojskowych;
- e) zatrudnieni lub przebywający w szpitalach wojskowych, w domach starców i podobnych instytucjach wojskowych;
- f) członkowie instytutów zakonnych i wierni świeccy zatrudnieni na stałe przez Ordynariusza Polowego lub za jego zgodą.”

W sensie powyższych rozważań: tam, gdzie mowa o żołnierzach zawodowych – należy widzieć funkcjonariuszy Straży Granicznej, tam gdzie mowa o jednostkach (instytucjach) wojskowych – oddziały (instytucje) Straży Granicznej; tam gdzie mowa o szkołach wojskowych – szkoły Straży Granicznej.

Za przynależnością do duszpasterstwa Straży Granicznej zarówno funkcjonariuszy zawodowych Straży Granicznej, pracowników cywilnych, ich najbliższych osób z rodziny, funkcjonariuszy służby kandydackiej, emerytów i rencistów przemawia także praktyka Kurii Polowej udzielająca dyspens od przeszkód małżeńskich takim osobom.

Porównując struktury duszpasterskie w Federalnej Straży Granicznej oraz w Straży Granicznej zauważamy najważniejsze różnice:

- ◆ Duszpasterstwo Straży Granicznej zostało włączone w struktury Ordynariatu Polowego, natomiast duszpasterstwo w Federalnej Straży Granicznej tworzy struktury niezależne od duszpasterstwa wojskowego.

²⁴ Statut Ordynariatu Wojskowego czyli Polowego w Polsce, I. 3, [w:] Schematyzm Ordynariatu Polowego..., op. cit., s. 548-551.

- ◆ W Federalnej Straży Granicznej duszpasterz sprawuje opiekę wyłącznie nad funkcjonariuszami zawodowymi, którzy pod względem jurysdykcyjnym przynależą w dalszym ciągu wyłącznie do parafii miejsca, natomiast w Straży Granicznej kapelan posiada jurysdykcję zarówno względem funkcjonariuszy zawodowych, służby kandydackiej, pracowników cywilnych zatrudnionych w Straży Granicznej, członków najbliższej rodziny funkcjonariuszy i pracowników cywilnych, emerytów i rencistów teje formacji.
- ◆ Dziekan Federalnej Straży Granicznej przyporządkowany jest pod względem służbowym do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, natomiast dziekan Straży Granicznej do Komendy Głównej Straży Granicznej.
- ◆ W Niemieckiej Federalnej Straży Granicznej istnieje specyficzna struktura w postaci tzw. proboszcza okręgowego, zaś w Straży Granicznej specyfiką są kapelani, nie będący proboszczami, kierujący ośrodkami duszpasterskimi.

Duszpasterstwo w Federalnej Straży Granicznej i w Straży Granicznej wobec edukacji etycznej

Drugim istotnym zadaniem kapelanów w Federalnej Straży Granicznej obok duszpasterstwa jest prowadzenie zajęć z etyki zawodowej. W porozumieniu zawartym pomiędzy Kościołem katolickim w Niemczech a ministrem spraw wewnętrznych Niemiec zagadnieniom etycznym poświęcono § 7 „Współdziałanie przy etyczno-zawodowym wychowaniu”.

W porozumieniu tym wspomniano, że „etyczno-zawodowe wychowanie funkcjonariuszy w Federalnej Straży Granicznej jest częścią ogólnego wychowania i oparte jest na podstawach chrześcijańskiego stylu życia”²⁵. Zajęcia z etyki zostały określone jako zajęcia służbowe. Mają się one odbywać co miesiąc, w wymiarze dwóch godzin i mają być zajęciami obowiązkowymi.

²⁵ „Die berufsethische Erziehung von Polizeivollzugsbeamten im Bundesgrenzschutz, die ein Teil der Gesamterziehung ist, beruht auf den Grundsätzen christlicher Lebensführung“ [Verein. BGS, § 7, (1)].

Porozumienie zawiera zapis: „Duszpasterze Federalnej Straży Granicznej współdziałają przy etyczno-zawodowym wychowaniu i prowadzą etyczno-zawodowe zajęcia jak dotąd” [*Porozum. BGS*, § 7 (2)]. R. Seiler, we wspomnianym już artykule „Die Seelsorge im Bundesgrenzschutz” zamieścił następujący komentarz: „Szkolenia etyczno-zawodowe nie znajdują się wyłącznie w rękach duszpasterstwa. Nie tylko kierownictwo jednostki, lecz także duszpasterze Federalnej Straży Granicznej są kompetentni do prowadzenia tych szkoleń, chociaż w praktyce szkolenie prowadzone jest przeważnie przez duszpasterzy”²⁶.

Podczas zajęć etyczno-zawodowych nie są rozważane tzw. zagadnienia konfesyjne. Zagadnieniom konfesyjnym duszpasterz może poświęcić czas podczas innych spotkań, które nie są obowiązkowe, w wymiarze jednej godziny raz na dwa tygodnie. Na marginesie warto wspomnieć, że *Porozumienie* daje funkcjonariuszom prawo do osobistej rozmowy z duszpasterzem, jak też do udziału przynajmniej raz w miesiącu w nabożeństwie [*Porozum. BGS*, § 8 (2)].

Duszpasterstwa katolickie i ewangelickie działające w Federalnej Straży Granicznej w ciągu ponad 35 lat działalności etyczno-zawodowej wypracowały swoiste treści i metody. Doświadczenia w tej dziedzinie zostały opisane w dwóch publikacjach wspomnianych wcześniej: *Berufsethik heute. Leitlinien für den Bundesgrenzschutz* oraz *Berufsethik-Glaube-Seelsorge. Evangelische Seelsorge im Bundesgrenzschutz Polizei des Bundes*.

W *Porozumieniu Komendanta Głównego Straży Granicznej i Biskupa Polowego Wojska Polskiego* nie wspomniano o zajęciach z etyki zawodowej ani też nie określano form i częstotliwości spotkań kapelana z osobami pracującymi w Straży Granicznej.

Porozumienie zawiera ogólny zapis, że „Komendant Główny Straży Granicznej zobowiązuje się do stworzenia warunków zapewniających możliwość swobodnego dostępu funkcjonariuszom i pracownikom cywilnym Straży Granicznej, a także członkom ich rodzin, do posługi duszpasterskiej” (*Porozum. SG*, § 2).

W Straży Granicznej nie istnieją takie formy i sposoby edukacji etyczno-zawodowej jak w Federalnej Straży Granicznej. Zajęcia etyczno-

²⁶ R. Seiler, *Die Seelsorge im Bundesgrenzschutz...*, op. cit., s. 983.

-zawodowe prowadzone są jedynie w szkołach Straży Granicznej (CS SG w Kętrzynie, w COS SG w Koszalinie, w Ośrodku Tresury Psów Służbowych w Lubaniu). Wątki etyczne przewijają się natomiast w innego rodzaju spotkaniach kapelanów z funkcjonariuszami Straży Granicznej.

Publikacje dotyczące zagadnień etycznych w Straży Granicznej publikują wydawnictwa Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie i Centralnego Ośrodka Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie. Niektóre z nich zamieszczone są także na stronie internetowej Parafii Straży Granicznej św. Mateusza Ewangelisty w Kętrzynie²⁷.

Kryteria naboru i służby kapelanów w niemieckiej Federalnej Straży Granicznej i w polskiej Straży Granicznej

Duszpasterze w niemieckiej Straży Granicznej są powoływani, zaszeregowani, przenoszeni, delegowani i odwoływani przez ministra spraw wewnętrznych na wniosek pełnomocnika do spraw duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej [*Verein. BGS*, § 13 (1)]. Porozumienie zobowiązuje ministra spraw wewnętrznych do uzgadniania spraw personalnych duszpasterzy BGS-u ze wspomnianym wyżej pełnomocnikiem [*Verein. BGS*, § 13 (2)].

Kandydaci na kapelanów tej formacji muszą spełniać trzy wymagania [*Verein. BGS*, § 12 (1) 1-3]:

- 1) posiadać ukończone przynajmniej trzyletnie studia teologiczne w niemieckiej państwowej wyższej szkole, w niemieckiej kościelno-akademickiej uczelni lub na papieskiej akademii w Rzymie;
- 2) posiadać uprawnienia do wykonywania urzędu proboszcza w jakiejś diecezji;
- 3) posiadać przynajmniej trzyletni staż w pracy duszpasterskiej.

Pierwsze i trzecie wymaganie w wyjątkowych przypadkach można pominąć [*Verein. BGS*, § 12 (2)].

Pierwsze trzy miesiące po przyjęciu kapelana do służby są traktowane jako okres próbny. Kontrakty są podpisywane na okres czasu od 6 do 8 lat. Czas służby może być przedłużony [*Verein. BGS*, § 13 (3)];

²⁷ Strona internetowa Parafii Straży Granicznej św. Mateusza Ewangelisty jest dostępna pod adresem: www.mateusz.sg.prv.pl.

(4)]. Wypowiedzenie bez dotrzymania terminu zakończenia kontraktu może mieć miejsce w dwóch przypadkach; wtedy, gdy:

- 1) pełnomocnik dla duszpasterstwa w Federalnej Straży Granicznej lub kompetentny biskup miejsca odwoła duszpasterza z pracy w Federalnej Straży Granicznej i powierzy mu inne zadania w służbie Kościoła;
- 2) duszpasterz niemieckiej Straży Granicznej zostanie pozbawiony jurysdykcji kościelnej lub też zostanie dyscyplinarno-prawnie pozbawiony urzędu.

W Straży Granicznej zgodnie z § 5 *Porozumienia* nawiązanie i rozwiązanie stosunku służbowego Dziekana i kapelanów Straży Granicznej następuje decyzją komendanta głównego Straży Granicznej zgodnie z przepisami Ustawy o Straży Granicznej z dnia 12 października 1990 r., po uprzednim uzgodnieniu kandydatury z Biskupem Polowym.

Kandydat na kapelana Straży Granicznej, poza spełnieniem warunków określonych przez prawo kościelne, musi przejść całą procedurę przewidzianą dla osób ubiegających się o przyjęcie do Straży Granicznej, łącznie z badaniami psychofizjologicznymi. Po przyjęciu do Straży Granicznej kapelan jest zobowiązany ukończyć kurs podstawowy. Aby otrzymać stopień oficerski przewidziany dla etatu kapelana musi on ukończyć kurs oficerski.

W Straży Granicznej mamy do czynienia z zupełnie innym systemem awansowania kapelanów aniżeli w resorcie Ministerstwa Obrony Narodowej. Kapelani wojskowi nie są kierowani na kursy oficerskie, lecz otrzymują stopnie po krótkim przeszkoleniu wojskowym. Także w Federalnej Straży Granicznej nie wymaga się od kapelanów ukończenia szkoleń zawodowych, ale też kapelani niemieckiej formacji granicznej nie posiadają żadnego stopnia i nie noszą munduru. Mają oni status urzędnika państwowego.

Porozumienie określa, że wnioski w sprawach zaszeregowania, awansowania i wyróżniania kapelanów Straży Granicznej przedstawia Dyeekan Straży Granicznej komendantowi głównemu Straży Granicznej (*Porozum. SG*, § 6).

W artykule podjęto rozważania na temat podstaw prawnych duszpasterstwa w niemieckiej Federalnej Straży Granicznej i polskiej Straży

Granicznej, struktur duszpasterskich w obu formacjach, stosunku do edukacji etycznej oraz kryteriów naboru i służby kapelanów. Zauważyć można liczne podobieństwa, ale też istotne różnice.

Okazało się, że duszpasterstwo w polskiej Straży Granicznej i duszpasterstwo w niemieckiej Federalnej Straży Granicznej tworzą dwie w miarę kompatybilne struktury. Cel obu duszpasterstw jest jeden: dobro człowieka pełniącego służbę w formacji granicznej. Cel ten osiągnąć jest za pomocą podobnych metod: edukacja etyczna, liturgia, rozmowy duszpasterskie. Duszpasterze w obu formacjach pełniący podobne urzędy kościelne (proboszcz, kapelan) posiadają odmienny status i przyporządkowanie do formacji.

Kępa J. Zbigniew; Duszpasterstwo w Straży Granicznej na tle duszpasterstwa w Bundesgrenzschutz, w: *Problemy Ochrony Granic*. Biuletyn nr 22 (2002), s. 91 – 110.